

» retur, a veritate tandem coactus, nostrae opinioni subscripsit.
 » Cum enim in 4. dist. 1. q. 1. art. 3. docuisset verba in omni
 » sacramento necessaria esse, quinto id argumento impugnavit
 » in hunc modum. Poenitentia et matrimonium sunt sacramenta:
 » sed de integritate eorum non sunt verba aliqua etc. Cui argu-
 » mento ita quidem respondit, quod matrimonium secundum
 » quod est in officium, et poenitentia secundum quod est virtus,
 » non habent aliquam formam verborum: sed secundum quod
 » utrumque est sacramentum in dispensatione ministrorum Eccle-
 » siae consistens, utrumque habet aliqua verba. Hactenus d.
 » Thomas. Et 4. lib. adversus gentes c. 78. non aliter docet
 » nuptias sacramentum esse, nisi ad modum, quem diximus,
 » per Ecclesiae ministros populo dispensantur. Ea, inquit, quae
 » per ministros Ecclesiae populo dispensantur, sacramenta di-
 » cuntur. Matrimonium igitur, secundum quod consistit in con-
 » iunctione maris et foeminae intendentium prolem ad cultum
 » Dei generare et educare, est Ecclesiae sacramentum. Unde et
 » quaedam benedictio nubentibus per ministros Ecclesiae adhi-
 » betur. Haec ille. » Ita quidem Canus connitens ad se trahere
 » angelicum Doctorem (17).

Verum irritum prorsus conatu eum intendere, multiplex patet ratione; ac primo quidem ex ipsis locis, quos pro se allegat Canus. Etenim post allata priora verba ex Comment. in lib. Sentent. subdit illico S. Thomas aperiens mentem suam: « Sicut » in matrimonio sunt verba exprimentia consensum, et iterum » benedictiones ab Ecclesia institutae. » Itaque verba, quibus ex divo Thoma conficitur sacramentum matrimonii, sunt verba exprimentia consensum, quibus deinde ab Ecclesia adiectae sunt benedictiones, tamquam aliquid sacramentale superveniens. Nec alium sensum fundunt, quae ex posteriori loco, 4. nempe libro contra Gentes adducta sunt; siquidem ex S. Doctore matrimonium uti sacramentum consistit in coniunctione maris et foeminae intendentium prolem ad cultum Dei generare

(17) Ibid.

et educare. Qua de causa huic coniunctioni, quae sacramentum constituit, utpote rei sacrae, Ecclesia quamdam benedictionem adiecit per suos ministros.

Sane S. Thomam minime spectasse benedictionem sacerdotis nuptiis superadditam nisi uti sacramentale quoddam, expressis verbis tradit in 4. Sent. dist. 26. q. 1. art. 1. ubi ex instituto de sacramento matrimonii agit resp. ad 2. dicens: « Benedictio sacerdotis non est de essentia matrimonii, sed » est quoddam sacramentale. » Et iterum ibid. art. 3. ad 3. « Verba consensum exprimentia directe faciunt nexum quem- » dam, qui est sacramentum matrimonii. » Videat igitur Canus num S. Thomas veritate tandem coactus sententiae suae subscripsit.

Quoniam vero B. Thomae, qui floruit seculo XIII. mediante (18), nec non Guilielmi Parisiensis, qui eiusdem seculi initio inclaruit (19), ac demum Petri Paludani, qui seculo insequenti sua edidit Commentaria (20), sententias expendimus, reliquum est ad unanimum scholasticorum doctrinam hac in re patefaciendam, et praecipuorum saltem, qui per idem tempus scripta sua vulgarunt, subiiciamus testimonia.

Omnium antiquissimus post Hugonem Victorinum, de quo postea loquemur, qui sese offert est Petrus Pictaviensis (21), qui Sententiarum part. V. cap. XIV. loquens de matrimonio ait: « Sacramentum hoc est consensus animorum et carnalis » copula, non sunt duo sacramenta, sed unum sacramentum » unionis Christi ad Ecclesiam. » et cap. XVI. « Efficiens causa » matrimonii est consensus animorum.... consensus coniugalis » societatis expressus verbis de praesenti facit matrimonium, » qui consensus non potest legitime contrahi inter consanguineos etc. » Profitetur autem hoc ipso in loco se tradere, quae communi consensu docent theologi.

(18) Natus enim est an. 1224. et in coelum evectus an. 1274.

(19) Obiit an. 1249.

(20) An. 1350. creatus est patriarcha Hierosolymitanus, mortuus vero est an. 1372.

(21) Obiit an. 1175.

Paulo post eidem successit Robertus Pullus (22), qui *Sententiar.* part. VII. cap. XXXV. « Cum utriusque consensus, inquit, ut coniugium fiat, necessarius est, si aut alter, aut ambo matrimonio contradicunt, aut prae aetatis ténitudine consensum adhibere nondum sciunt, hic tamdiu nubium deest, quamdiu par consensus abest. » Deinde ibid. prosequitur: « Verumtamen Dominus cuiusmodi personae nubio forent aptae aut non aptae, minime determinavit, determinandum autem Ecclesiae suae commisit; quaedam docuit ipse, caetera docenda reservavit sponsae suae; » et cap. XXXVII. « Alii autem autumant consensum utriusque, quoniam is est coniugii effector, praevalere » etc.

Huic addimus S. Bonaventuram B. Thomae coaevum, qui in 4. Sentent. dist. 26. q. 2. scribit: « Alii dicunt, quod in sacramento matrimonii datur gratia digne et devote suscipientibus ratione benedictionis superadditae. Deus enim eis benedicit ad benedictionem sacerdotis. Sed haec positio non videtur valere, quia illa benedictio est sacramentalis: et si sacramentale efficit, quanto magis sacramentum? » Ergo ex S. Doctore per benedictionem sacerdotis non efficitur sacramentum, quod distinguit a benedictione ipsa sacerdotis. Atque idcirco ex eius sententia sacerdos non est minister sacramenti matrimonii. Et ipse in quaestione insequenti cum caeteris omnibus constituit sacramentum matrimonii perfici consensu contrahentium. Obiit porro S. Bonaventura an. 1274.

Io. Duns Scotus, qui paulo post scriptis suis Ecclesiam illustravit (23), in 4. Sent. dist. 26. quaest. unica art. 2. « De ministro, scribit, est aliud dubium, quia ut plurimum ipsimet contrahentes ministrant sibi ipsis hoc sacramentum vel mutuo, vel uterque sibi; sed nec hoc requiritur necessario, si in omni contractu est sacramentum, quia aliquando parentes contrahunt pro filiis, aut filiabus praesentibus, eis non ex-

(22) Obiit an. 1220.

(23) An. 1500.

» primentibus signa propria: si ergo ibi est sacramentum, oportet dicere, quod minister huius sacramenti potest esse indifferenter quicumque potest esse minister in actu matrimonii. » Atque ibi obiter adnoto, quandoquidem commoda sese offert occasio, perperam Canum scripsisse, Scotum inficiatum esse coniugia, quae solis nutibus contrahuntur, esse sacramenta. Nam Scotus *hypothetice*, ut aiunt, solum affirmavit nutus vel signa ad conficiendum coniugium, seu sacramentum non sufficere, si Christus *determinasset verba* ad sacramentum conficiendum, quod ipse non admittit. Idem dic de Petro Lombardo, qui scribit non sufficere ad matrimonium, si contrahentes *mente* consentiant, et hunc consensum non expriment verbis vel *aliis certis signis*. Sic etiam S. Thomas, qui « Dicendum, inquit, quod quamvis non possint vota sua mutuo verbis tales (muti) exprimere, possunt tamen *exprimere nutibus, et tales nutus pro verbis computantur.* » Ubi igitur hi auctores docuerunt non confici sacramentum matrimonii solis nutibus, cum omnes contrarium affirment (24)?

Neque aliter sensit, qui integro post seculo floruit, Dionysius Carthusianus (25) in 4. Sent. dist. 26. qu. 1. scribens: « Alii dicunt, quod gratia datur in matrimonio ratione benedictionis . . . sed hoc non valet, quoniam benedictio illa est *quid sacramentale*, sacramentum autem est efficacius ad dandam gratiam, quam sacramentale. Benedictio quoque non datur nisi in primis nuptiis. »

His coronidis gratia nonnullos addam ex scholasticis posterioribus, qui doctrinae hactenus in Ecclesia unice vigenti circa sacramenti matrimonii ministrum calculum suum adiecerunt, quin vel leve dubium de eius veritate moveant. Horum plerique vel ipsa Cani aetate, vel paulo post floruerunt, nec tamen a recepta in Ecclesia sententia deflexerunt.

(24) Cf. Scotum dist. 26. quaest. unica, tom. IX. p. 587. Petr. Lomb. dist. 27. §. 5. *De consensu, qui efficit matrim.* ed. Lov. pag. 459. S. Thom. ad dist. 27. q. 1. art. 2. ad 2.

(25) An. 1450.

Itaque Paulus Soncinas in *Epitome quaest.* Ioannis Capreoli in 4. Sent. dist. 26. inficiatur quod hoc sacramentum «dispensetur per ministros Ecclesiae, quia non habet pro materia et forma nisi actum suscipientis (26)»

Stambachus Wendelinus *Suppl. comment.* Gabrielis Biel in 4. Sent. dist. 27. «Consensus contrahentium, inquit, est causa efficiens matrimonii (27)» et «debet esse exterius manifestus, quia sacramenta sunt signa sensibilia (28).»

Franciscus Orando Mogillon de Paredes in 4. Sent. dist. 27. prop. II. ait: «Causa efficiens matrimonium est consensus mutuus coniugum expressus per verba de praesenti (29).» Et dist. 28. subdit: «Clandestina matrimonia fuerunt vera, rata et firma ante concilium Tridentinum, post istud sunt ipso iure nulla (30).»

Stephanus Brulifer seu Brulever in 4. dist. 26. §. 1. scribit: «Sacramentum autem matrimonii est expressio certorum verborum vel signorum maris et foeminae ad se invicem significantium traditionem mutuae potestatis corporum.» Et paulo post addit: «In ipso sacramento signum est verbum vel nutus: verba sunt: *Do si des;*» et dist. 27. q. 3. «Consensus est causa matrimonii . . . et non sufficit consensus vocalis sine mentali, quia in omnibus sacramentis requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia.»

Nicolaus de Orbellis in 4. dist. 27. q. 1. «Cum matrimonium sit sacramentum, de cuius ratione est quod sit signum sensibile, oportet consensum matrimonialem per verba vel alia signa exprimi.»

Io. Paulus Palanterius in 4. dist. 27. sect. CXIII. «Quaedam sunt de sacramenti necessitate, et quaedam de solemnitate. In matrimonii substantiam est consensus per verba de prae-

(26) Pag. 159. col. 1.

(27) Pag. 144.

(28) Pag. 146. col. 1.

(29) Fol. 5. vers.

(30) Fol. 9.

» senti expressus». Et iterum: «Sacramentum matrimonii est expressio verborum maris et foeminae signantium traditionem mutuae potestatis (31).»

Ioannes de Carthagera *Disputation. selectae* in 4. Sent. disp. VI. diss. II. cap. I. «Si duo Baptizati conveniunt ad faciendum contractum matrimonii coram parocho et testibus, non tamen habeant intentionem faciendi sacramentum, nihilominus manet validum matrimonium non solum in ratione consensus, sed etiam in ratione sacramenti, quia non est in potestate contrahentium auferre rationem sacramenti a praedicto contractu (32).» Agit autem de intentione ministri, solvitque difficultates quibus impugnatur doctrina de contrahentibus sacramenti matrimonii ministris, eamque explanat confirmatque.

Atque hos ex prope innumeris aliis, qui afferri possent in rem nostram, adduxisse sufficiat.

Tuto enim affirmare possum, sententiam hanc, seu potius doctrinam, *unanimem* omnino fuisse inter scholasticos usque ad Canum. Nam incipiendo ab Hugone Victorino, qui anterior est S. Bernardo, Patrum postremo, ad unum omnes constituerunt, essentiam *sacramenti* matrimonii in consensu mutuo contrahentium consistere. Hugo enim a S. Victore, Didascalus a nonnullis nuncupatus, qui obiit die 11. febr. an. 1140. in op. *De sacramentis* lib. II. part. XI. cap. 5. «Si quis, inquit, quaerat, quando coniugium esse incipiat? Dicimus quod ex quo talis consensus, qualem supra definivimus, (nempe inter personas *legitimas*,) factus fuerit, *ex eo statim* coniugium est, quem etsi postea copula carnis sequitur, nihil tamen coniugio amplius ad *virtutem sacramenti* confertur (33).» Hunc caeteri sequuti sunt usque ad Petrum Lombardum, qui ab an. 1159. ad an. 1164. fuit episcopus Parisiensis. Hic in pluribus exscripsit Hugonem, quem sequitur in hac doctrina.

(31) Pag. 335-335.

(32) Opp. ed. Ven. 1588. tom. III. fol.

(33) Pag. 506. 597.

Denique veniunt quotquot eius extiterunt commentatores, id est quatuor circiter millia. Porro doctrina, quae per quinque fere secula exclusive viguit in Ecclesia, ipso Cano teste hoc ipso lib. VIII. cap. IV. et V. non potuit non esse doctrina Ecclesiae ipsius. Quod si scholastici ad unum omnes constituerunt essentiam sacramenti matrimonii in mutuo contrahentium consensu, profecto non alios eiusdem sacramenti ministros quam contrahentes, nec aliam formam praeter verba, quibus exprimitur consensus, quaerere fas est.

Superest ut expendamus, utrum saltem concilium provinciale Coloniense, quod celebratum est an. 1536. sub archiepiscopo Hermanno, postea lutherano apostata, recesserit a communi, immovero unanimi theologorum doctrina, ut contendit Canus. Hic enim scribit loc. cit. « Patres item concilii » Coloniensis aperte inficiantur, clandestinum matrimonium esse » proprie sacramentum : atque iidem quoque non obscure asserunt, aliud esse verbum, quo contrahitur matrimonium, aliud, » quod efficit matrimonii sacramentum : nec satis esse ad sacramentum ea verba, quibus mutuus consensus exprimitur, sed » aliud verbum requirendum, quod, ut in caeteris sacramentis, » accedens ad elementum faciat sacramentum ; quod utique verbum fidei est, non naturae. Quorum sententiam in hoc difficile » est factu non probare. »

Haec quidem Canus ; ast nihil tale habet concilium Coloniense, quod octo capita de matrimonio complectitur. Ad eius concilii intelligentiam praemittam necesse est, quod passim insinuavi, nempe sacramentum etiam valide confectum gratiam non conferre propter obicem ; hunc autem poni, si absque benedictione sacerdotis suscipiatur. Qua animadversione praemissa, facile est ostendere nihil in concilio Coloniensi haberi, quod Cano faveat. Etenim in cap. XL. quod unice ad rem praesentem facit, haec leguntur : « Quod sacramentum, si » quis, sicut decet, acceperit, *accedente* sacerdotali prece, » confert donum Spiritus, quo vir diligit uxorem amore casto, » sicut Christus dilexit Ecclesiam. » Iam vero si quis attente verba

haec perpenderit, colliget, sacerdotalem precepcionem *accedere* ad sacramentum matrimonii, non ut sacramentum efficiat, sed ut sacramentum legitime et cum fructu suscipiatur, eo quod celebretur matrimonium in facie Ecclesiae, et iuxta ecclesiasticum ritum et praescriptum ab ea ordinem, non autem clandestina ratione. Nihil igitur continent de iis, quae superstruxit Canus. Ne quis porro dicat sensum, quem concilio tribuimus, ex nostra interpretatione pendere, iuverit animadvertere, hanc instructionem, quae actis concilii Coloniensis inserta est, non aliud esse quam Enchiridion quod exaravit celebris Gropperus. Porro Gropperus agens de matrimonio scribit : « Superest, ut » verbum et elementum huius sacramenti indicemus, et gratiam » insuper in eo conferri demonstramus. Verbum itaque huius » sacramenti, quo *accedente* ad elementum fit sacramentum, id » nimirum est, *quo ambo, mas et foemina*, (cum pietatis respectu, » quae in Deum est, sibi mutuo fidem coniugalem dant accipiunt- » que) *non quovis modo, sed in Dei nomine coniunguntur et » copulantur.* » Exinde patet quatenam fuerit mens concilii huius, dum sacerdotali *prece* tribuere videtur donum Spiritus, nempe eo sensu, quo exposuimus, eo vel magis quod aperte alludat ad precepcionem ac benedictionem, quae intra missarum solemniam datur sponsis, quae certe omnium consensu formam sacramenti nostri non constituit. Quod si sacramentum matrimonii conficitur per contrahentium consensum verbis de praesenti expressum, plane consequitur, ministrum eius haud esse sacerdotem, sed contrahentes ipsos ; solus quippe sacramenti ille minister est, qui formam pronunciat : tales autem sunt, ex concilio, contrahentes ; ergo ex eodem soli contrahentes ministri sunt sacramenti matrimonii.

Quod si nihil habet concilium Coloniense quod faveat Cano, imo quod ei non adversetur in cap. XL. ; multo minus eiusdem placito favent, quae in capitibus insequentibus habentur, quae de alio omnino sunt argumento. Nam in cap. XLI. praebetur instructio moralis coniugibus ; in cap. XLII. agitur de coniugii bonis, fide, prole et sacramento ; in XLIII. expo-

mitur desiderium de abolendis in posterum matrimoniis clandestinis, quae licet concilium prohibeat, attamen si fiant, rata ea agnoscit; in cap. XLIV : decernit synodus coniunctionem per sacerdotem cum benedictione ac precibus *intra missarum solemniam* in templo secundum antiquos canones et ecclesiasticum ritum fieri. Vetat autem in cap. XLV. ne coniungantur peregrini et ignoti, nisi legitimis testimoniis constet de statu eorum libero; in cap. XLVI. loquitur de impedimento consanguineitatis et affinitatis; demum in cap. XLVII. abrogat ludicra quaedam fieri solita post coniunctionem sacerdotalem ab adstantibus (34).

Cum autem solae sint, quas expendimus, auctoritates, quibus Canus innititur, ut demonstret alios sententiae suae praevisse, neque ipsae rem conficiant, quin etiam eidem contrariae sint, aperte consequitur, ipsum revera primum omnino fuisse in Ecclesia Dei, qui novam hanc doctrinam invexerit de sacerdote sacramenti matrimonii ministro, ac propterea de inaudita haecenus reali distinctione inter civilem matrimonii contractum et sacramentum in coniugio christiano.

ARTICULUS II. — Quaestionis progressus.

Vix Melchior Canus novam suam sententiam proposuerat de sacerdote nuptiarum christianarum ministro, deque distinctione inter contractum et sacramentum, cum nonnullos, uti fit, illico sui placiti adstipulatores nancisceretur, plerisque tamen eidem contradicentibus. Nam vel in ipso Tridentino concilio, cum ageretur de novo inducendo clandestinitatis impedimento, iam eam sententiam protulerat Simon Vigorius; ast, uti refert card. Pallavicinus, *paucos* ex Patribus illis sectatores habuit (35).

(34) Cf. *Acta concilii*. Harduini, tom. IX. col. 2010 seq.

(35) *Dell' istoria del conc. di Trento* lib. XX. cap. IV. n. 1. ubi scribit : « Essendo concordi (i teologi) negli altri punti, disconsentivano sopra due. L'uno era : se qualunque matrimonio fra cristiani fosse sacramento : il che sentivano quasi tutti : o sol quello, che vien benedetto dal sacerdote ; secondo l'opinione di Guglielmo parigino, (ut putabant,) : la quale era difesa dal prenommato Simone Vigor e da pochi altri. »

Paulo tamen post theologi iurisque canonici interpretes magno numero ei sese adiecerunt, uti Sylvius, Estius, Iuvenin, Piette, Gibertus, Du Hamel, l'Herminier, Tournely, alique passim (36). Ex quibus tamen Tournely fatetur : « Si ex auctoritate » et numero scholasticorum pugnandum hic foret, vinceret haud » dubie opposita sententia (37). » Adeo vero tractu temporis istorum numerus auctus est, ut eruditus Roskovany scribere potuerit : « Ex recentioribus paucissimi veterum scholasticorum » complectuntur opinionem, quasi scilicet ipsi contrahentes sacramentum matrimonii sibi administrarent (38). »

Numero animosiores facti recentiores nonnulli theologi et canonici iuris periti, ulterius fortasse, quam par foret, in propria adstruenda sententia progressi sunt, et parum modeste in contraria vellicanda sese gesserunt. Siquidem Friburgensis canonum professor, I. A. Petzek sententiam, quae contrahentes sacramenti ministros statuit, et infirmis niti fundamentis, et plane religionis dogmatibus periculosam esse asseruit, eo quod illa admissa, nulla ratione adversus protestantes matrimonii sacramentum ex traditione vindicari possit (39). Sic etiam Io. De Laussaulx notionem et rationem contractus in matrimonio a ratione sacramenti separanda, opinionem de contrahentibus, tamquam ministris sacramenti profluxisse censet ex *erronea*, ut ait, sententia, quod matrimonium christianorum absque sacramento consistere nequeat (40). Marianus Dobmayer haud

(36) Istorum opera singillatim allegare superfluum censeo, cum nota sint, et iam retulerit Benedictus XIV. *De synodo* lib. VIII. cap. XIII. n. 3. et postea s. Alphonsus De Ligorio in peculiari dissert. *De ministro et forma sacramenti matrimonii*, quam adtexuit cap. II. tract. VI. *De matrim.*, ubi plures alios ex antiquioribus recenset, qui sententiam Cani adoptuant.

(37) *Tract. De matrim.* pag. 124. ed. Paris.

(38) *De matrimonio in ecclesia catholica*, tom. I. *De potestate Ecclesiae legislativa circa matrimonium*. Augustae Vindelic. 1857. §. 27.

(39) In op. *Vindiciae Dissertationis de potestate Ecclesiae in statuendis matrimonii impedimentis*. Friburgi 1787. pag. 59. not. 37.

(40) In op. germ. cui titulus latino idiomate : *Consensus legum gallicarum de impedimentis matrimonii cum Verbo Dei*. Confluentibus et Hadamar 1816. pag. 59 seqq.